

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Біотехнологічний факультет
Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва»

Допускається до захисту:
Завідувач кафедри технології
виробництва продукції тваринництва
кандидат с.-г. наук, доцент
_____ Володимир ПОХИЛ
" ____ " _____ 2023 р.

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня бакалавра на тему:

**«Технологічні рішення при вирощуванні та тренінгу молодняку коней в
комунальному позашкільному навчальному закладі «Спеціалізована
дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту» м. Дніпро»**

Здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти _____

Даниїл ЧУШИКІН

Керівниця дипломної роботи
к. с.-г. н., доцентка _____

Олена ЛЕСНОВСЬКА

Дніпро-2023

Зміст

Завдання	3
Анотація	5
1. Вступ	6
1.1. Актуальність теми	6
1.2. Мета і задачі	7
2. Огляд літератури	9
2.1. Шляхи розвитку конярства в Україні	9
2.2. Сучасні технологічні рішення при вирощуванні та тренінгу коней	11
3. Матеріал, умови і методики виконання роботи	19
3.1. Умови досліджень	19
3.2. Матеріал, мета і методика досліджень	21
4. Результати власних досліджень	23
4.1. Породний та віковий склад поголів'я	23
4.2. Екстер'єр коней української верхової породи	25
4.3. Тренінг та заїздка коней	28
4.4. Проведення змагань в господарстві	32
4.5. Годівля спортивного молодняка коней	35
4.6. Гігієна коней та стайні	37
5. Ветеринарно-профілактичні заходи в конярстві	40
6. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	42
Висновки і пропозиції	44
Список використаної літератури	46

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 204 - Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва
Освітній ступінь «Бакалавр»
Кафедра Технології виробництва продукції тваринництва

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри _____

“ ___ ” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Чушикіну Даниїлу Дмитровичу

(прізвище, ім'я по батькові)

1.Тема роботи: Технологічні рішення при вирощуванні та тренінгу молодняку коней в комунальному позашкільному навчальному закладі «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту» м. Дніпро

затверджена наказом по університету від “ 02 ” травня 2023р. № 785

2.Термін здачі здобувачем завершеної роботи _____ червень 2023 року _____

3.Вихідні дані до роботи документація підприємства: річні звіти господарства, племінні картки кобил та жеребців, відомості зважування молодняку коней різних порід, раціони годівлі коней тощо

4.Короткий зміст роботи – перелік питань, що розробляються в роботі
в роботі наведено результати аналізу умов вирощування та проведення тренінгу молодняку коней різних порід в спортивній школі, особливості годівлі тварин, а також представлено розрахунок економічної ефективності проведених досліджень

5.Перелік графічного матеріалу (точно вказати обов'язкові креслення)

12 таблиць, 6 рисунків

6. Консультанти по проекту (роботі), з зазначенням розділів проекту, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Лесновська О.В.		

7. Дата видачі завдання: “ _____ ” _____ 20__ р.

Керівник _____ (підпис)

Завдання прийняв до виконання _____ (підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Етапи дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ. Актуальність теми. Мета і методика досліджень	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	Огляд літератури. Шляхи розвитку конярства. Сучасні технологічні рішення при вирощуванні та тренінгу молодняка коней.	Листопад 2022 р.	виконано
3.	Матеріал, мета і методика досліджень. Умови досліджень	Грудень 2022 р.	виконано
4.	Результати власних досліджень. Структура поголів'я коней. Екстер'єр коней. Умови годівлі та утримання коней в господарстві	Січень-травень 2023 р.	виконано
5.	Ветеринарно-профілактичні заходи в конярстві	Травень 2023 р.	виконано
6.	Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	Травень 2023 р.	виконано
7.	Висновки і пропозиції	Червень 2023 р.	виконано

Здобувач вищої освіти _____ (підпис)

Керівниця роботи _____ (підпис)

Анотація

Кваліфікаційна робота виконана на тему: «Технологічні рішення при вирощуванні та тренінгу молодняку коней в комунальному позашкільному навчальному закладі «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту» м. Дніпро»

Робота складається з наступних розділів:

Перший розділ – вступ, в якому зазначена актуальність вибраної теми, мета і задачі досліджень.

Другий – огляд літератури, присвячений шляхам розвитку конярства в Україні та сучасним технологічним рішенням при вирощуванні та тренінгу молодняку коней різного напрямку продуктивності.

У третьому розділі представлена методика, матеріал та умови досліджень.

В четвертому розділі проаналізовано породний та віковий склад конепоголів'я, особливості екстер'єру, умови годівлі та тренінгу коней в комунальному позашкільному навчальному закладі.

П'ятий розділ присвячений ветеринарно-профілактичним заходам.

В шостому розділі проаналізований стан охорони праці на підприємстві.

В кінці роботи сформульовані висновки та надані пропозиції закладу щодо ефективності вирощування та тренінгу коней верхового напрямку.

Робота виконана на 49 сторінках друкованого тексту, містить 12 таблиць, 6 рисунків, 35 джерел використаної літератури.

1. Вступ

1.1. Актуальність теми

Коні в сучасній Україні, не дивлячись на великий ріст механізації сільського господарства та автотранспорту, відіграють велику роль в народному господарстві. На першому плані по продуктивності зараз приділено увагу саме спортивним коням, які є джерелом прибутку кінноспортивних господарств та ферм [6].

Коні продуктивного та користувального напрямку також не полишають одне з вирішальних місць на світовому ринку продукції. Від спеціалізованих ваговозних порід коней отримують дієтичну конину та лікувальний напій кумис. Сьогодні деякі виробничі процеси малих фермерських господарств також не можуть обійтися без коней: їх використовують для внутрішніх перевезень кормів на фермі та в її приміщеннях [3].

Сьогодні в Україні розводять 18 основних порід коней, серед яких більше 65,0 % тварини спортивного призначення. Особливе місце займає українська верхова порода, яка відрізняється своїми показниками роботоздатності, жвавості на фоні стійкого спокійного темпераменту. Сама порода виведена із залученням більше 10 порід верхового та рисистого типу. Тому поєднала в собі найкращі риси верхових коней та жвавість рисистих. За історичними нотатками коні цієї породи більше 20 разів займали призові місця в змаганнях Олімпійських ігор та чемпіонатів світу [23].

Особливу увагу в господарствах для досягнення результатів під час вирощування та тренінгу молодняку коней верхових порід приділяють умовам утримання та годівлі, що безпосередньо визначає ефективність роботи галузі. Без дотримання нормативної структури раціону годівлі коней не можливо досягти бажаних результатів у випробуваннях та змаганнях різних видів. Стан здоров'я та поведінка коней, навіть при збалансованій годівлі, залежать від чистоти та параметрів приміщень, де вони утримуються, та методів догляду за тваринами [13].

Таким чином, умови утримання та годівлі під час вирощування та тренінгу молодняку коней є вирішальними задачами галузі та пов'язані з розвитком основних напрямів конярства, в тому числі і спортивного. Вивчення цих питань визначило актуальність обраної нами теми кваліфікаційної роботи.

1.2. Мета і задачі

Метою роботи є аналіз технологічних рішень при вирощуванні та тренінгу молодняку коней в комунальному позашкільному навчальному закладі «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту» міста Дніпро.

Задачами кваліфікаційної роботи передбачалось:

- опрацювати літературні джерела, які присвячені шляхам розвитку конярства в Україні та сучасним технологічним рішенням вирощування та тренінгу молодняку коней різного напрямку продуктивності;
- визначити мету та задачі досліджень;
- розглянути умови виконання роботи;
- проаналізувати породний та віковий склад конепоголів'я в господарстві;
- вивчити екстер'єрні особливості коней української верхової породи;
- зробити аналіз умовам утримання та годівлі коней різних статеві-вікових груп;
- вивчити особливості проведення тренінгу та заїздки молодняку;
- розглянути санітарно-гігієнічні умови стаєнь та особливості догляду за тваринами;
- проаналізувати ветеринарно-профілактичні заходи, що проодяться в господарстві;
- зробити аналіз організації охорони праці на підприємстві;

- сформулювати висновки і надати пропозиції виробництву щодо ефективності вирощування та тренінгу молодняку верхових коней.

Об'єктом досліджень був молодняк коней верхових та рисистих порід, зокрема української верхової.

Кінноспортивна школа займається тільки вирощування молодняку та його тренуванням для подальшої участі в спортивних змаганнях різного рівня, в тому числі за межами школи. Дане господарство є культурно-виховним закладом і не бізнесовим підприємством.

2. Огляд літератури

2.1. Шляхи розвитку конярства в Україні

Згідно даних інформаційної статистики, галузь конярства в державних підприємствах складає приблизно 15,0 %, в колективних реформованих господарствах – 14,0 %, в приватному секторі – 60,0 % та фермерських господарствах – до 10,0 %. Тобто, більша кількість коней зосереджена в приватних підприємствах, які на сьогодні є основним джерелом постачання товарних і користувально-робочих коней. Відтворенням поголів'я, зберігання генофонду коней, тренінг та участь в кінноспортивних змаганнях – це задачі, що стоять перед державними підприємствами (племрепродукторами) та фермерськими господарствами [5].

Сьогодні кількість коней в Україні сягає трішки більше 18 тис. голів. Вже в наступні роки, а саме планується в післявоєнні роки, передбачається довести чисельність цих тварин до 20 тис. голів. Однак, стабілізація та розвиток галузі ґрунтується не тільки на поліпшенні кормової бази та технології виробництва продукції конярства, але й удосконалення регіональних систем розведення, а також пошук ефективних методів вирощування та тренінгу коней різного напрямку продуктивності, особливо це стосується коней спортивного та робочо-користувального напрямку [33].

В різних категоріях господарств України розводять більше 10 різних порід коней, в основному це вітчизняні породи, такі як українська верхова, новоолександрівський ваговоз, орловський рисак та інші.

З розширенням спортивних та естетичних інтересів, увага людей до галузі конярства сьогодні значно зросла, особливо це стосується використання коней як об'єкту в медичних цілях і для реабілітації дітей та дорослих, хворих на ряд захворювань, в тому числі психологічні розлади, що є наслідком воєнних дій на території України [18].

Двостолітня практика роботи з кіньми створила цілий ареал методів та прийомів тренінгу, більшість з яких широко використовується як у

вітчизняному, так і закордонному конярстві. Разом з тим збереження генофонду різних порід коней є актуальною проблемою, так як цінність цих тварин обумовлена їх конституційною міцністю, стресочутливістю, високою якістю продукції, доброю адаптацією до місцевих кліматичних умов та непримхливістю до кормів. Однак емпірично створені прийоми вирощування і утримання, а особливо тренування, не завжди є ефективними та вірно підібраними, оскільки корисні методи для однієї тварини в одних умовах можуть бути пагубні для іншого коня в інших умовах. Це є особливість галузі, яку повинні враховувати тваринники при вирощуванні коней [11].

Все більшої уваги набувають спортивні коні, як джерела прибуткового бізнесу та тоталізатору. Окрім широко розповсюджених, в тому числі на Олімпійських іграх, класичних видів кінного спорту в багатьох регіонах нашої держави використовують спортивні змагання та ігри, такі як стипельчез, вольтижування, кінні пробіги, джигітування тощо. Всі види змагань з використанням коней супроводжуються естетичними та святковими видовищами, що викликають позитивні емоції у дорослих і дітей.

Велике значення коні мають як донори для фармацевтичної галузі. Сьогодні більшість препаратів, таких як гонодотропін, лютеїн, медикаменти зі шлункового соку тварин, отримують саме за допомогою галузі конярства. Особливу увагу слід звернути на використання кумисотерапії, як одного з провідних методів при лікуванні більшості хвороб шлунково-кишкового тракту людини, а також туберкульозу. Саме кумис з кобилячого молока є ефективним при лікуванні згаданих хвороб, так як завдяки своєму молочнокислому та спиртовому бродінню при сквашуванні в ньому утворюються антибіотичні сполуки, що діють пагубно на патогенну мікрофлору [8].

Сьогодні коней широко використовують в якості тяглової сили в сільськогосподарських роботах на полях та фермах, так як деякі роботи не можливо виконати, використовуючи авто техніку чи якесь обладнання.

Доведено, що двійка коней ваговозної породи можуть з легкістю замінити трактор, при цьому ще й зекономити паливо-мастильні ресурси.

Все більшого значення набуває розвиток кінного туризму як елементу психологічної розвантаженості людей, робота яких пов'язана із загальною напругою організму, особливо нервової системи. Слід зазначити, що в деяких гірських районах не можливо використати інших засіб переміщення, окрім верхово-упряжних коней. Одним з таких представників є гуцульські коні, яких завдяки їх коротконогості та міцності спини використовують для перевезення туристів у важкопрохідних гірських умовах та в якості в'ючних тварин для перевезення багажу [7].

Треба відмітити: майже все, що отримано від конярства, використовується в інших галузях. Навіть кінський волос є незамінним при виготовленні палірувальних дисків для дзеркал, коштовного каміння та прикрас. Крім того, із волосся коней виготовляють найкращої якості пензлики для художньої самодіяльності, пензли для малярно-штукатурних робіт в будівництві тощо.

Велике значення, навіть сьогодні, має використання кінського гною, як найкращого добрива для сільськогосподарських культур, що позитивно впливає на ріст рослин і якість отриманої продукції рослинництва [3].

Таким чином, галузь конярства має досить широкі шляхи використання отриманої продукції завдяки біологічним та індивідуальним особливостям коней різних порід і заслуговує уваги, як однієї з найдоцільніших галузей агропромислового комплексу України.

2.2. Сучасні технологічні рішення при вирощуванні та тренінгу коней

Результативно використовувати на сільськогосподарських роботах та в спорті можливо лише здорових коней, так як у хворої тварини різко знижується робота здатність і її необхідно негайно звільнити від будь-якої

роботи до повного відновлення сил та одуження. Про стан здоров'я кобил та жеребців говорить їх зовнішній вигляд, характер рухів та кількість спожитого корму. Здорова тварина має добру або середню вгодованість, енергійні рухи, бадьорий вигляд, добрий апетит та досить тривалу роботоздатність протягом всього робочого дня. Такий вигляд можливо забезпечити тварині лише при дотримання нормативного використання та умов утримання і годівлі [5].

Глибоке розуміння фізіологічних потреб, що проходять в організмі працюючої тварини, дає можливість найбільш раціонально використовувати кормові ресурси та енергію при роботі або тренінгу. Відомо, що навантаження збільшують діяльність серцево-судинної, нервоно-м'язової системи та органів дихання коней. Все це викликає підвищення обмінних та енергетичних процесів в організмі, а також показників роботоздатності. Окрім того відомо, що набуті рухові, спортивні, тренінгові якості коней у відповідних умовах годівлі та утримання, передаються спадково потомству. Тобто необхідно звертати увагу не лише на умови вирощування та використання племінних коней, а й користувального спектру тварин. При цьому система тренінгу та змагань, кількість та частота навантажень для коней різного типу і призначення повинні бути різні [2].

Розпорядок та режим використання коней протягом робочого дня є одним з факторів впливу на їх роботу здатність та продуктивність. М'язи тварини не можуть постійно і безперервно працювати, так як це викличе загальну втому організму. В наслідок перевтоми у коней в м'язах накопичують отруйні продукти обміну речовин – молочна та фосфорна кислоти, які призводять до тривалого періоду поновлення сил тварини. Тому слід дотримуватися не лише правильного ритму роботи та навантаженості, а й не забувати про чергування роботи та відпочинку, тобто структури самого робочого дня.

Вирішальним фактором при вирощуванні роботоздатних коней є їх правильно організована годівля. В кормових раціонах тварина повинна отримувати необхідну кількість поживних енергетичних речовин та

підтримання своєї життєдіяльності та виробництва роботи. З підвищенням навантаження та напруження організму, повинно в раціоні підвищуватися кількість поживних речовин для поновлення та поповнення енергетичних запасів тварини [12,20].

Поряд з годівлею коней слід звертати увагу на умови їх утримання та туалету, так як щоденна чистка волосяного покриву тварини покращує обмінні та кровотворні процеси, а також загальний стан організму. Особливо ретельно необхідно доглядати за копитним рогом, так як його правильна розчистка та догляд дає можливість не лише зберегти роботоздатність коней, а й має вплив на їх господарське довголіття.

До початку систематичного тренінгу лошата вже повинні розуміти управління віжками та добре засвоїти роботу з упряжжю. Сам тренінг розпочинають в липні-серпні, але необхідно враховувати ступінь розвитку лошати. При добре збалансованій годівлі та оптимальних умовах утримання для нормально розвинутого лошати можна тренінг починати і раніше, чергуючи з випасання на левада: день роботи тренінгу, день вільної прогулянки в левадах з добрим травостоєм [17,35].

Невід'ємною частиною раціону є грубі корми: вони надають кормовій дачі відповідний об'єм, який пливає на перетравність раціону. Відомо, що коні в середньому поїдають 2-3 кг грубого корму на 100 кг живої ваги. Окрім того якісне лугове та степове сіно є джерелом для коней вітамінів, мінеральних речовин і білку. Солому бажано використовувати тільки вівсяну, просяну або ячмінну, хоча на відміну від сіна вона містить мало вітамінів та протеїну, але досить багато клітковини.

Тривалість перших уроків тренінгу не повинна перевищувати 1000-1500 м. Звичайно молодняк на початку замість кроку прагне використовувати більш швидкий вид алюру, але необхідно слідкувати, щоб тварина не переходила на галоп, який швидко викличе втому. Тому перший груповий тренінг більш зручніше проводити, використовуючи шпрингартен (спеціальний коридор) [8].

В багатьох господарствах, щоб лоша більш швидше засвоїло вимоги та звикло до тренінгу, одночасно проводять роботу з дорослою добре заїждженою кобилою, бажано матір'ю дитинча.

При перших уроках тренінгу в манежі по колу обов'язково повинен бути присутній конюх, який безпосередньо доглядає лоша та зможе в разі необхідності надати необхідну допомогу наїзнику. Управління віжками повинно бути досконало легким, щоб молодняк розумів найменшу дію ними, поєднуючи з голосом тренера.

Після того, як молодняк вже засвоїв управління ним, роботу в качалці і може переходити при необхідності на різний вид алюру, його привчають до проходження встановленої дистанції однаковим темпом алюру, щоб мати запас жвавості для збільшення швидкості в кінці дистанції, що дуже важливо при досяганні фінішної лінії в багатьох змаганнях [24].

З моменту проведення заїздки і протягом всього періоду тренінгу молодняку тренер повинен слідкувати за станом мускулатури, зв'язок та загальним виглядом лошат. Один раз на місяць молодняк необхідно зважувати аби контролювати їх вгодованість і розвиток.

Поступово збільшуючи тренувальні навантаження, загальну дистанцію для молодняку подовжують до 5-6 км, враховуючи індивідуальні особливості кожного лошати. Коли молодняк вже може проходити такі випробування, його готують на відправлення на іподром, де продовжується проводиться індивідуальний тренінг.

Декілька днів після прибуття на іподром молодняк відпочиває, одночасно проходячи огляд та ветеринарну обробку. Крім того, тварина знайомиться з новими непритаманними для її повсякденного життя умовами утримання. Саме при роботі на іподромі у коней формуються такі необхідні умовні рефлекси, що пов'язані з вимогами, як прагнення до змагань, кидок на старту, усунення помилок при переході на різні види алюрів тощо. Для більш спрощеного тренінгу сам іподром розбивають на чотири рівні частини – 400 м дистанції. В кінці кожної дистанції встановлюють стовбчик фіксації

результату. Тварина, яка перша прийшла до фінішу, займає призове місце, якщо вона це зробила правильним алюром на кожній ділянці іподрому: чергування троту, розмашки, маху, галопу, кроку повинно бути відповідним заданим вимогам [31].

В день змагань коні зранку отримують встановлену норму кормового раціону, а перед забігом за 2 години – 50-відсоткову норму вівсу. Через 2-3 години після закінчення змагань, тварин переводять на звичний раціон годівлі, і дають встановлену норму вівсу та грубого корму.

Повторюваність виступу коней на іподромі встановлюють не частіше трьох разів на місяць. При цьому прогресуюча тварина з добрими результатами, підвищуючи жвавість, переходить до іншої більш сильної групи. Прогресуючою твариною вважають такого коня, який без перенапруження, при доброму стані всього організму, легко бере призові міста.

При відборі тварини для спортивних цілей необхідно звертати увагу на її темперамент. Темперамент робочої тварини більш спокійніший (таких тварин краще використовувати в сільськогосподарських знаряддях та для іпотерапії, кінного туризму тощо), ніж у верхової та рисистої. Такі тварини на практиці вже в 2,5-3-річному віці можуть використовувати для робіт поряд з дорослими досвідченими кінями [25].

Наряду з груповим, індивідуальним тренінгом в багатьох господарствах з розвинутої галуззю використовують табунний тренінг. Головна задача його – це не допустити виходу окремих лошат за кордони табуна під час руху.

При стаєнному утриманні лошат перед тренінгом випускають на 30-40 хвилин у паддок на прогулянку з розрахунку, що молодняк набігається, награвиться і заспокоїться, тоді рух табуна проходить більш організовано.

Напування і годівлю молодняку коней концентрованими кормами проводять за 2 години до або після тренінгу, що не перевантажувати шлунок тварини, тим самим підвищуючи її жвавість на різних алюрах. Для забезпечення коней мінеральною підгодівлею в годівницях або

безпосередньо на пасовищах і відведених місцях кладуть великі бруски кухонної солі та вапна [10].

Для більш якісного використання травостою пасовищ, їх розбивають на окремі ділянки, які використовують почергово, що підвищує якість рослинності. Середній термін випасання на ділянці становить близько 4-6 діб. При цьому звертають увагу, що висота травостою не повинна бути меншою 10 см. Дослідженнями багатьох вчених доведено, що при такому використанні пасовищ коні поїдають 73,0 % загального об'єму зеленої маси. Якщо пасовища не розподілять на ділянки, то цей показник становить не більше 58,0 %, що вказує на малоефективне використання травостою.

Відомо, що на однини цю живої маси коні на пасовищах засвоюють по 20-22 г сухої речовини зеленої маси за 10-14 годин. Тобто практично на 100 кг ваги коні поїдають 7-7,5 кг трави [8,12].

Перехід з зеленої тварин на сухий корм, тобто з пасовищного утримання на стаєнне і навпаки, повинно бути поступовим. Крім того, необхідно враховувати, що при збільшенні навантаження або роботи коні, особливо ваговозних порід, в нічний період доби майже не пасуться, тому бажано їм надати відпочином в деннику і дати скошену траву.

Окрім грубого корму, сприятливо на травну систему коней мають соковиті, а саме коренеплоди і силос. Серед коренеплодів найбільшу користь для коней має морква, яку обов'язково дають лошатам після відлучення з розрахунку 2-4 кг на добу. Кормовий буряк бажаний лише в раціонах робочих коней: його потрібно вводити в раціон поступово з розрахунку 4-8 кг на добу [13].

Силос є добрим кормом як для робочих, так і племінних коней, так як є джерелом білку і каротину. Його в основному використовують як частковий замітник сіна в структурі раціону: 6-10 кг силосу замість 3-5 кг сіна.

Концентрати є обов'язковим кормом для коней різного напрямку продуктивності, так як має найбільшу поживну цінність є джерелом вітамінів, мінералів та якісного протеїну. Правильне вирощування молодняка

без концентратів неможливе.

Овес – найбільш популярний і повноцінний концентрат для коней, який можна згодувати без будь-якої підготовки. Бажано лошатам до 6-місячного віку та старим коням з поганою зубною системою згодувати плющений овес, який швидше засвоюється. В малих об'ємах овес згодувають з солом'яною різкою при економії кормових ресурсів.

Овес частково або при тих чи інших умовах може повністю бути замінений другими концентратами, такими як ячмінь та кукурудза. Однак ці корми потребують розмелення та плющення. Норма згодування – 1,5-2,5 кг [3,16].

В деяких господарствах з успіхом використовують відходи борошномельної та маслоробного виробництва, наприклад макуха та шрот. Відомо, що поживність 10 кг лляного або соняшникового шроту дорівнює 12-13 кг вівса. Однак більше ніж 1 кг шроту до одноразової порції корму вводити не слід.

Висівки менш поживні, ніж овес, але вони більше містять білку та мінеральних речовин. Тому хоча б 1 раз на тиждень добову дачу вівсу замінюють висівками. Особливо бажано їх згодувати молодняку та кобилам підсисним і жеребним. Згодувають висівки зволженими або у вигляді каші.

В деяких господарствах для годівля коней під час тренінгу використовують пророщене зерно, збагачене вітамінами. Особливо бажаний такий корм жеребним кобилам, так як на практиці доведена його протиабортальна дія. Його добова дача не повинна перевищувати 1,0 кг. Рекомендовано збагачувати раціони коней пророщеним зерном, коли вони зовсім не отримують соковиті корми [30].

Збагачені протеїном та мінеральними речовинами корми тваринного походження, які також в деяких господарствах вводять в структуру раціону коней різного віку. Серед цих кормів в конярстві використовують м'ясо-кісткове борошно та молоко для лошат.

Враховуючи досвід багатьох дослідників і тваринників в галузі

конярства слід відмітити, що коні є специфічними сільськогосподарськими тваринами, які потребують більшої уваги ніж інші види тварин, так як мають свої не тільки біологічні особливості систем дихання, травлення, нервової, а й індивідуальні, такі як характер, темперамент, колір масті тощо, що безпосередньо впливає на результат продуктивних показників, в тому числі і в кінному спорті. З огляду на це підвищуються вимоги до умов їх утримання та годівля, використання і тренінгу, що є на сьогодні актуальним питанням для вузькоспеціалізованих господарств цього напрямку.

3. Матеріал, умови і методика виконання роботи

3.1. Умови досліджень

Комунальний позашкільний навчальний заклад «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту» знаходиться в місті Дніпро вулиця Передова 775. Саме підприємство немає власних сільськогосподарських угідь, а тому є на балансі держбюджету міста, тобто власні потреби господарство задовольняє за рахунок грошових надходжень на закупівлю кормів для тварин та оплати заробітної платні обслуговуючому персоналу.

Кінноспортивній школі надано вищу категорію як культурного підприємства з кінного спорту, а Наказом № 1328 від 26 грудня 2013 року цей статус було підтверджено.

Площа самої школи становить 7,5 га і обслуговується 49 одиницями персоналу, з яких 7 – працівники адміністрації, 12 – тренери-викладачі, решта – допоміжний персонал: конюхи, робочі по тренінгу коней, слюсарі, ветеринари, двірники, садівники та інші.

На території комунального закладу розташовані стайні для спортивних коней різних порід. Площа кожної – 2540 м² і розрахована на 80 денників (рис. 1.). Поруч зі стайнями відкритий навчально-тренувальний манеж площею 4500 м².

В господарстві є критий спортивний манеж, який використовується для тренування коней в негоду. Його площа 1860 м². Окрім того під час змагань використовується конкурне поле площею 6500 м² та виїздове поле з виїздовим манежем, загальною площею 2400 м².

На території школи є адміністративний корпус та побутові будівлі для зберігання інвентарю, кормів, тощо.

Під час змагань до кінноспортивної школи приїздять учасники, яких необхідно також розміщати. Тому на території підприємства є готельна стайня, яка розрахована на 74 денники і літня конюшня на 48 денників.

Рис. 1. Стайня для коней разом з відкритим манежем

Господарство, маючи коней різних статевих-вікових груп, забезпечує кормами конепоголів'я, згідно нормативних показників. Рівень потреби на все поголів'я різних видів кормів наведено в таблиці 1.

Згідно даних таблиці 1, річна потреба в концентрованих кормах на усе поголів'я становить 1843,0 ц, з них найбільшу кількість споживають коні віком 3-4 та старше 5 років – 508,4 та 627,0 ц відповідно.

Грубого корму (сіна) господарству на рік необхідно 6146,0 ц, з них найбільшу кількість споживають тварини 2-3, 3-4 та старше 5-річного віку – 1593,0; 1922,0 та 1938,0 ц відповідно.

Річна потреба в соковитих кормах складає 1271,0 ц. Найбільшу їх кількість витрачають коні віком 3-4 роки – 434,0 ц.

Серед усіх видів кормів найбільшу кількість кінноспортивній школі потрібно зелених – 10298,0 ц на все поголів'я. При чому рівень споживання цього корму для коней віком 2-4 та старше 5 років знаходиться в межах 2736,0-3348,0 ц.

Таблиця 1.

Рівень потреби поголів'я в кормах залежно від віку, ц

Корми	Віковий склад					Разом
	до 1,5 року	1,5- 2	2-3	3-4	старше 5 років	
Кількість голів	4	27	59	62	57	209
Концентрати: норма на голову	7,6	7,6	8,0	8,2	11,0	-
всього	30,4	205,2	472,0	508,4	627,0	1843,0
Грубі: норма на голову	18,0	23,0	27,0	31,0	34,0	-
всього	72,0	621,0	1593,0	1922,0	1938,0	6146,0
Соковиті: норма на голову	4,0	5,0	5,0	7,0	7,0	-
всього	8,0	135,0	295,0	434,0	399,0	1271,0
Зелені: норма на голову	27,0	45,0	49,0	54,0	48,0	-
всього	108,0	1215,0	2891,0	3348,0	2736,0	10298,0

Дане господарство не є бізнесовим підприємством, а культурним навчальним закладом. Тому прибуток школа отримує лише від сплати орендарями місць у стайні для своїх коней під час проведення на території школи змагань.

3.2. Матеріал, мета і методика досліджень

Метою роботи було вивчення технологічних особливостей вирощування та тренінгу молодняка коней в комунальному позашкільному навчальному закладі «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту» міста Дніпро.

Об'єктом досліджень були коні різного віку та різних порід – верхові та рисисті.

Матеріалом для виконання роботи була документація підприємства, а саме племінні свідоцтва коней різних порід, відомості зважувань молодняку, журнали фіксування результатів змагань та випробувань коней.

Під час виконання роботи було встановлено породний та віковий склад стада коней господарства, вивчені екстер'єрні особливості коней української верхової породи, проаналізовано умови вирощування та тренінгу молодняку коней в господарстві.

У коней були взяті за допомогою мірних інструментів проміри тілобудови: висота в холці, коса довжина тулуба, обхват грудей за лопатками, обхват п'ястка.

На основі промірів були розраховані індекси будови тіла коней за формулами, %:

$$1. \text{Індекс формату} = \frac{\text{коса довжина тулуба} * 100}{\text{висота в холці}};$$

$$2. \text{Обхват грудей} = \frac{\text{Обхват грудей за лопатками} * 100}{\text{Висота в холці}};$$

$$3. \text{Костистості} = \frac{\text{Обхват п'ястка} * 100}{\text{Висота в холці}}.$$

Окрім того, було проаналізовано розподіл поголів'я за мастями, вивчено структуру раціонів годівлі коней та умови утримання і кратність та результативність проведення тренінгу.

4. Результати власних досліджень

4.1. Породний та віковий склад поголів'я

Комунальний позашкільний навчальний заклад «Спеціалізована дитячо-юнацька школа з кінного спорту» має коней різних верхових, верхово-упряжних та рисистих порід. Породний склад стада представлений в таблиці 2.

Таблиця 2.

Породний склад стада коней господарства

Породний склад	Голів
Українська верхова	142
Чистокровна верхова	24
Тракененська	9
Орловський рисак	16
Французький сель	3
Вестфальська	10
Ганноверська	5
Всього	209

За даними таблиці 2, загальна кількість тварин в кінноспортивній школі становить 209 голів. Породний склад різноманітний і представлений такими породами як українська верхова (142 голів), чистокровна верхова (24 голів), тракененська (9 голів), орловський рисак (16 голів), французький сель (3 голів), вестфальська (10 голів) та ганноверська (5 голів).

Слід зазначити, що у відповідності з рис. 2., відсоткове співвідношення коней різних порід в господарстві наступне. Так, найбільший відсоток в стаді займають коні української верхової породи – 68,0 %. Представників чистокровної верхової – 12,0 %, тракененської – 4,0 %, французький сель – 1,0 %. Серед коней рисистих порід найбільший відсоток в стаді займають

тварини орловської рисистої – 8,0 %, вестфальської породи – 5,0 %, а коней ганноверської породи найменше – 2,0 %.

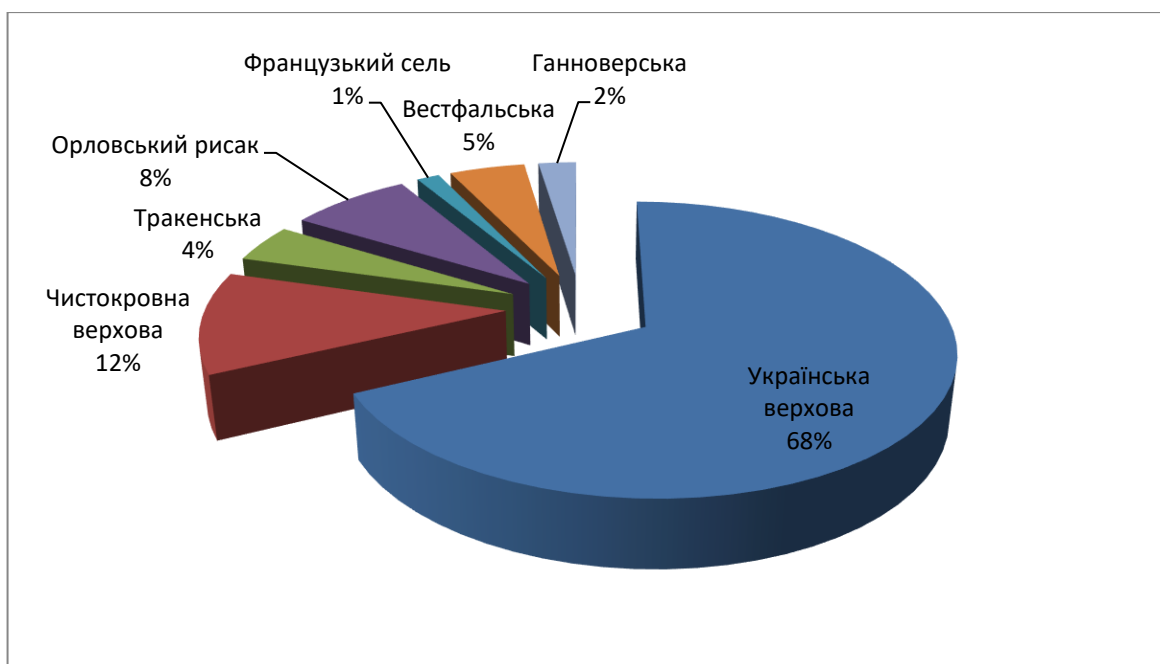

Рис. 2. Відсоткове співвідношення коней різних порід

Всі коні кінноспортивної школи зазначених порід є спортивного призначення для різного виду змагань, в основному, з виїздки і конкуру.

За даними таблиці 3, в господарстві в основному тварини, віком старше 2-річного віку. Серед коней української верхової породи найбільша кількість віком 3-4 (44 голови), старше 5-річного віку (38 голів) та віком 2-3 роки (37 голів). Необхідно відмітити, що в школі є лошата цієї породи віком молодше 1,5-річного (2 голови) та 1,5-2-річного віку (21 голова).

Розподіл коней чистокровної верхової породи в стаді наступний: 1,5-2 роки – 2 голови, 2-3 роки – 8 голів, 3-4 та старше 5 років – по 7 голів.

Коней тракененської породи віком 2-3, 3-4 та старше 5-річного віку – по 3 голови в кожній групі.

Тварини орловської рисистої породи за віком розподілилися наступним чином: молодше 1,5-річного віку – 2 голови, 1,5-2 роки – 4 голови, 2-3 роки – 7 голів та старше 5 років – 3 голови.

Представники породи французький сель в господарстві – старше 5-річного віку (3 голови).

Таблиця 3.

Віковий склад стада господарства наведений в таблиці 3.

Порода	Вік коней					Загальна кількість по господарству, гол.
	до 1,5 року	1,5- 2	2-3	3-4	старше 5 років	
Українська верхова	2	21	37	44	38	142
Чистокровна верхова	-	2	8	7	7	24
Тракененська	-	-	3	3	3	9
Орловський рисак	2	4	7	-	3	16
Французький сель	-	-	-	-	3	3
Вестфальська	-	-	4	3	3	10
Ганноверська	-	-	-	8	-	5
Всього, голів	4	27	59	62	57	209
%	1,9	12,9	28,2	29,7	27,3	100,0

Тварин вестфальської породи 2-3-річного віку – 4 голови, а віком 3-4 та старше 5 років – по 3 голови в групі.

Коні ганноверської породи в господарстві віком 3-4 роки.

Взагалі в кінноспортивній школі молодняку віком 1,5-2 роки – 12,9 %, 2-3-річного віку – 28,2 %, 3-4-річного віку – 29,7 та 27,3 % – старше 5 років. Найменша кількість лошат до 1,5-річного віку – 1,9 %.

Слід відмітити, що в кінноспортивній школі відсутні елементи відтворення, тому тварини надходять з інших господарств у віці 9-11 місяців.

4.2. Екстер'єр коней української верхової породи

Найбільша кількість спортивного поголів'я в господарстві представлена кіньми вітчизняної породи – української верхової, так як це найбільш поширена порода на території України, яка більш адаптована до

кліматичних умов утримання та легше сприймає команди та переносить тренувальні навантаження.

В таблиці 4 наведені основні проміри тілобудови повновікових (старше 3-річного віку) коней української верхової породи в кінноспортивній школі.

Таблиця 4.

Проміри тіла коней української верхової породи, см

Проміри тіла	Значення	
	стандарт УВП	в кінноспортивній школі
Висота в холці	163,5	163,7±0,54
Коса довжина тулуба	163,8	163,8±0,29
Обхват грудей за лопатками	192,8	191,6±0,98
Обхват п'ястка	20,5	20,3±0,05

За даними таблиці 4, коні української верхової породи за висотними промірами перевищуються стандарт породи на 0,1 % (висота в холці у них становить 163,7 см). Коса довжина тулуба тварин відповідає показнику стандарту породи – 163,8 см. З обхватом грудей та обхватом п'ястка коні господарства дещо поступаються нормативним показникам – на 0,6 та 0,1 % відповідно. Тобто в принципі все поголів'я розвинене достатньо і має оптимальні показники тілобудови.

Окрім взятих промірів, нами були розраховані основні індекси будови тіла коней даної породи (таблиця 5).

За даними таблиці 5, індекс компактності у коней української верхової породи становить 116,9 %, індекс формату – 100,1 % та індекс костистості – 12,4 %. Слід відмітити, що відхилення по індексам тілобудови коней господарства не перевищує 0,8 % від стандартних показників породи в цілому.

Таблиця 5.

Індекси тілобудови коней української верхової породи, %

Індекс	Значення		Відхилення від стандарту породи
	стандарт УВП	в кінноспортивній школі	
Компактності	117,7	116,9±2,48	-0,8
Формату	100,1	100,1±3,14	-
Костистості	12,5	12,4±1,67	-0,1

Цікаві дані розподілу коней української верхової породи за мастями наведені в таблиці 6.

Таблиця 6.

Розподіл коней української верхової породи за мастями

Масть	Жеребці	
	голів	%
Ворона	8	5,6
Гніда	63	44,4
Руда	32	22,5
Сіра	4	2,9
Каракова	26	18,3
Булана	9	6,3
Всього	142	100,0

За даними таблиці 6, більша кількість коней української верхової породи (63 голови) мають гніду масть – 44,4 %. Тварини цієї масті мають волосся на тулубі коричневого кольору з різними відтінками, а кінцівки, грива, чубок та хвіст – чорного.

Різновидом гнідої масті є каракова масть, що характеризується

наявними підпалинами на морді та в паху, колір покривного волосу чорно-рудий. Таких тварин даної породи в господарстві – 18,3 % (26 голів).

Представників даної породи рудої масті в господарстві – 22,5 % (32 голови), що мають покривний за захисний волос тулуба та кінцівок від жовто-пісочного до яскраво-коричневого кольору.

Різновидом рудої масті є булана, що характеризується таким же кольором корпусу, але наявні чорні хвіст, грива та кінцівки. Таких тварин – 6,3 % (9 голів).

Чисто чорного кольору (вороної масті) коней української верхової породи в господарстві – 5,6 % (8 голів). Різновидом вороної масті є сіра, яка відрізняється вкрапленнями білого волосу на чорному тулубі: таких тварин – 2,9 % (4 голови).

Колір шкіри та масть, за повідомленнями багатьох вчених, є прямим показником характеру і темпераменту коней. Доведено, що молодняк вороної масті гірше сприймає команди та часто показує свій характер під час тренінгу. Так як кінноспортивна школа є в основному плацдармом для тренувань дітей різного віку, то в господарстві слідкують, щоб тварини були спокійні, звертаючи увагу на їх масть. Окрім того, в господарстві всіх жеребців завчасно каструють, що також нормалізує настрій тварин та дає можливість проводити тренування на одному майданчику коней різної статі.

4.3. Тренінг та заїздка коней

Мета господарської діяльності школи полягає в тренінгу молодняку і подальшого використання його в змаганнях різних видів. Процес тренування доволі складний і направлений на гармонійний розвиток і зміцнення всього організму молодняку. Хоча кожний метод тренування діє на організм в цілому, однак він направлений на розвиток визначених фізіологічних систем і якостей коней.

Тренінг активує діяльність організму молодняку, але разом з тим

виснажує його ресурси, тобто втомлює тварину. Цей процес викликає відповідну реакцію – гальмування нервової системи. Тому, тренінгові навантаження в кінноспортивній школі визначають із можливостей кожного коня, з розрахунку його фізіологічного потенціалу.

В таблиці 7 наведено особливості тренінгу коней верхових порід, що використовуються в даному господарстві.

Таблиця 7.

Особливості тренування верхових коней з урахуванням їх темпераменту

Молодняк коней за типом темпераменту		
сильного урівноваженого	сильного неурівноваженого	слабкого
Крок		
Бажана вечірня проводка	Обов'язкова вечірня проводка	Бажана вечірня проводка
Трот		
Для молодняку віком 2 роки – в 2 репризи; Для коней віком 3 роки – в 3 репризи	В будь-якому віці – в 3 репризи	Для молодняку віком 2 роки – в 2-3 репризи; Для коней віком 3 роки – в 3 репризи
Мах		
В 2-річному віці на відстань 1600м в 2 етапи; в 3-річному – 1600м в 2 етапи, 2400м 1 раз, в 4-річному і старше – 2400 та 3200м одноразово	В 2-річному віці на відстань 1600м в 3 етапи; в 3-річному і старше – 2400 та 3200м одноразово	В 2-річному віці на відстань 1600м в 2 етапи; в 3-річному – 1600м в 2 етапи, 2400м 1 раз, в 4-річному і старше – 2400 та 3200м одноразово
Галоп		
Для всіх коней 1600м одноразово	Для всіх коней 1600м одноразово	Для всіх коней 1600м одноразово

За даними таблиці 7, тренери в школі поділяють весь молодняк коней за темпераментом на основні 3 групи і для них встановлюються визначені навантаження. Так, для коней сильного урівноваженого типу, як і для

слабкого бажана вечірня проводка кроком, трот проводиться для молодняку віком 2 роки – в 2 репризи, а для коней віком 3 роки – в 3 репризи. Махом коні в 2-річному віці бігають на відстань 1600 м в 2 етапи, в 3-річному – 1600 м в 2 етапи, 2400 м 1 раз, в 4-річному і старше – 2400 та 3200 м одноразово на день, а галопом – на 1600 м одноразово на день.

Дещо відрізняються навантаження для коней сильного неурівноваженого типу, що має перевагу сильного збудження на процесами гальмування. Так, для цих коней обов'язкова вечірня проводка кроком. Трот проводиться в 3 репризи, мах – в 2-річному віці на відстань 1600 м в 3 етапи, а в 3-річному і старше – 2400 та 3200 м одноразово. Галопом коні цієї групи бігають так само, як і інші за темпераментом тварини – на 1600 м одноразово.

На рис. 3 наведено приклад щоденного тренінгу молодняку коней в виїзdkовому манежі кінноспортивної школи.

Рис. 3. Щоденний тренінг молодняку коней на виїзdkовому полі

Саму заїзdkу верхового молодняку в кінноспортивній школі проводять у віці 1,5 роки. Її організують поступово, привчаючи лошат до збруї і спорядження. Перший урок заїзdkи – це надягання правильно підібраної за

розміром вуздечки, закладка вудил та проводка протягом 20-30 хвилин в даному спорядженні.

Обов'язково звертають увагу та кути рота молодняку: вудила закладують поступово і якщо вони давлоть або займають неправильне положення – їх замінюють на інші або більшого розміру.

Через 5 днів, окрім вуздечки, пробують надягати воль трап з сідлом: спочатку слабо фіксують його, потім – підтягують попругу. В такому спорядженні молодняк щоденно перебуває не більше 1 години.

Приручення до спорядження верхових коней триває 7-10 діб залежно від характеру та темпераменту тварини. Після звикання до щоденного надягання збруї, на коня сідає вершник з мінімальною масою – не більше 50 кг. І вже розпочинається індивідуальна робота з конем – індивідуальний тренінг.

Окрім навантаження для верхових коней на різних алюрах в господарстві у тварин розвивають стрибкові рефлекси, використовуючи штучні перепони (херделі) на шляху (рис. 4.)

Рис. 4. Використання херделів при щоденному тренінгу коней

Слід зазначити, що для молодняку різного віку в кінноспортивній

школі використовують херделі різної висоти (таблиця 8).

Таблиця 8.

Кількість стрибків і висота херделів для молодняку різного віку

Вік молодняку	Кількість стрибків за тренування	Висота перешкод, см
1,5-2 роки	8-10	30,0-40,0
2-3 роки	15-20	40,0-45,0
3-4 роки	20-25	50,0-55,0
старше 4 років	25-30	60,0-70,0

За даними таблиці 8, на початку тренувань у віці 1,5-2 роки кількість стрибків для молодняку становить 8-10 на день висотою не більше 40,0 см. Для коней віком 2-3 роки стрибкове навантаження збільшується до 15-20 стрибків на день висотою 40,0-45,0 см.

Для коней віком 3-4 роки кількість стрибків під час тренувань становить 20-25. При цьому висота херделів 50,0-55,0 см. Для коней старше 4 років висота перешкод підвищується до 60,0-70,0 см з щоденним навантаженням в 25-30 стрибків.

Таким чином, організація щоденного тренінгу молодняку коней в господарстві проводиться з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей кожного верхового коня.

4.4. Проведення змагань в господарстві

В кінноспортивній школі проводиться широка тренувально-спортивна та виховна робота, яка потребує досвідчених фахівців цієї справи.

З 2023 року в господарстві тренується більше 140 вихованців, з них 128 – основного складу. Для забезпечення безперервного процесу тренінгу коней в школі працюють тренера-викладачі першої та другої тренерської

категорії.

В результаті організованої співпраці вихованців, тренерів та самих тварин, кінноспортивна школа є одним з основних державних підприємств, на території якого проходяться змагання з класичних видів спорту – виїздки і конкуру. Крім того проходять показові виступи, зустрічі, лекції, екскурсій для дітей. Також розвивається співпраця з Дніпровським державним аграрно-економічним університетом: проводяться спеціальні зустрічі зі здобувачами вищої освіти, яких цікавить технологія вирощування та тренування коней.

Серед спортивних змагань, що проводяться в господарстві, найбільш видовищним і граціозним є виїздка (рис. 5).

Рис. 5. Оцінювання правильності виїздки коня

Цей вид спорту заслуговує уваги через гармонічне спілкування вершника з твариною: вершник діє на коня за допомогою голосу, тулуба і віжків. Створюється уява для глядача, що тварина сама «танцює», виконуючи красиві рухові піруети і напівпіруети та перебираючи кінцівки.

Окрім виїздки, цікаво проводять змагання з конкуру (рис.6), де вершник на коні на шляху дистанції, змінюючи різні види алюрів, долає перепони висотою до 110,0 см.

Рис.6. Проведення конкуру

Різного виду змагання на території навчального закладу проходять 1-2 рази в квартал. Спортивні коні школи разом з привезеними учасниками з інших господарств на передодні змагань проходять додатковий ветеринарний огляд і отримують дозвіл на участь в змаганнях.

Навчальна школа, проводячи індивідуальний тренінг верхових коней, має своїх призерів, які, отримуючи призові місця, є прикрасою та гордістю підприємства (таблиця 9).

Таблиця 9.

Спортивні досягнення коней господарства за період 2022-2023рр.

Кличка	Стать	Порода	Рік народження	Вид кінноспортивних змагань	Нагорода / місце
1	2	3	4	5	6
Прикраса	Кобила	Українська верхова	2019	Виїздка	Чемпіонат України з виїздки / 3 місце

Продовження таблиці 9.

1	2	3	4	5	6
Геркулес	Жеребець	Чистокровна верхова	2020	Виїздка	Кубок України з виїздки / 2 місце
Любава	Кобила	Українська верхова	2020	Виїздка	Кубок України з виїздки / 3 місце
Ватікан	Жеребець	Українська верхова	2021	Конкур	Чемпіонат України по змаганням з конкуру / 3 місце
Хмиз	Жеребець	Українська верхова	2021	Конкур	Чемпіонат України по змаганням з конкуру / 1 місце
Олітпія	Кобила	Українська верхова	2021	Конкур	Володар кубку чемпіонату України з конкуру / 3 місце

За результатами проведених змагань за період 2022-2023 роки слід зазначити, що призові місця з класичних видів спорту в основному займав молодняк української верхової породи 2-3-річного віку. Серед нагород були чемпіони України з виїздки і конкуру, що свідчить про ефективно проведений тренінг молодняку в господарстві.

4.4. Годівля спортивного молодняку коней

Основа вирощування та результативність тренінгу молодняку коней полягає в його оптимально організованій годівлі, яка для цього виду тварин повинна бути суворо нормативним показником. Кількість речовин, необхідних для молодняку коней, залежить від його потреб організму для підтримки життєздатності та продуктивних якостей: жвавості,

роботоздатності тощо.

Продуктивний корм в господарстві призначається для молодняку коней у відповідності з тренувальним навантаженням, віком, статтю та живою масою. Витрати корму для коней різного віку наведено в таблиці 10.

Таблиця 10.

Витрати корму для коней різного віку, ц/гол.

Корм	Коні віком, років			
	до 1,5	1,5-2	2-3	старше 3
Грубі	5,0	16,0	23,0	27,0
в т.ч. сіно злаково- лугове	2,5	8,0	12,0	15,0
сіно бобове	2,5	8,0	11,0	12,0
Концентровані	4,0	9,0	10,0	12,0
Соковиті	4,0	6,0	6,0	8,0

За даними таблиці 10, лошата до 1,5-річного віку споживають до 5,0 ц грубих і по 4,0 ц соковитих та концентрованих кормів. Зі збільшенням віку – потреба в кормах зростає пропорційно: 1,5-2 роки – грубих 16,0, соковитих 6,0 та концентрованих 9,0 ц; для молодняку віком 2-3 роки – 23,0; 6,0 та 10,0 відповідно. Для дорослих коней старше 3-річного віку витрати кормів становлять 27,0 ц грубих, 12,0 концентрованих та 8,0 ц соковитих.

Слід відмітити, що основу годівлі молодняку верхових коней господарства складає сіно – злакове, віко-вівсяне, конюшинне та лугове. Іноді до раціону додають солому ярову та пшеничні висівки. Згодовують грубі корми 3-4 порціями на добу.

Серед концентрованих кормів основний – овес, який згодовують порціями, 3 рази на добу. Іноді замість вівса або частково його заміняють ячменем.

Обов'язково в господарстві молодняку коней згодовують моркву, як джерело каротину та вітамінів. Іноді частково її заміняють кормовим

буряком. В якості ласощів під час тренінгу дають яблука, гарбуз тощо.

Добовий раціон годівлі молодняку коней кінноспортивної школи представлено в таблиці 11.

Таблиця 11.

Добовий раціон годівлі молодняку коней живою масою 400-420 кг

Корм	Кількість в кг	
	Під час тренінгу	Без тренінгу
Сіно злакове	25,0	вволю
Сіно бобове	11,0	10,0
Солома ярова	5,0	10,0
Овес	7,0	5,0
Ячмінь, кукурудза	8,0	5,0
Висівки пшеничні	4,0	3,0
Морква	10,0	7,0
Трава бобово-злакових (влітку)	вволю	вволю

Такий раціон містить 8,44-9,1 кормових одиниць та 0,67-0,73 г перетравного білку в 1 кг корму, що забезпечує потребу молодняку в поживних речовин.

Фактичне співвідношення структури раціону годівлі для коней господарства може коливатися, зважаючи на індивідуальні потреби та потенційні можливості тренування коней.

4.5. Гігієна коней та стайні

В господарстві конюшні для утримання коней добре облаштовані, в чистоті та достатньо теплі взимку, про що свідчить досить низький рівень захворюваності тварин респіраторними хворобами.

Приміщення кінноспортивної школи розміщені на піщаному, легкопроникненому для води і повітря і незабрудненому ґрунті. Стіни, стеля,

підлога стайні збудована з використанням деревини та цегли, що мають достатню теплоємність. Вікна розташовані на висоті 1,8-2,0 м з розрахунку 1 м² на 8 м² підлоги, що забезпечує достатню природню освітленість денників для коней.

В денниках поверхня підлоги дещо з нахилом від зовнішньої стіни до гнойового проходу, що полегшує прибирання і підтримку приміщення в чистоті. Нахил становить 1,0-1,5 с на кожний метр довжини денника.

Кожному дорослому коню потрібно забезпечити від 70 до 100 м³ свіжого повітря на годину. Тому вентиляція приміщень в господарстві організована за рахунок вбудованих шахт. Крім того, вікна та тамбур стайні легко відчиняються, що забезпечує додаткове надходження свіжого повітря до приміщення і підтримки вологості на рівні 65,0-75,0 %, що є пріоритетним показником оптимального утримання коней.

Денники в стайні кінноспортивної школи розташовані таким чином, щоб тварини стояли головами до зовнішньої стіни, причому ширина проходу повинна бути 2,5-3,0 м. Площа денника для дорослого коня – 9-10 м² з щільними перегородками висотою 1,3-1,5 м.

Годівниці на автонапувалки для коней індивідуальні, розташовані в денниках на висоті 0,8-0,9 м. При цьому сама годівниця у вигляді прямокутника і поділена на декілька секцій – окремо для концентратів, окремо для грубих кормів, а також для постійного бруса кухонної солі і вапна. За необхідності годівниці чистять 1-2 рази на тиждень, підтримуючи їх чистоту та запобігаючи псуванню кормів.

Біля кожного денника є спеціальні гачки для зберігання зброї, яка постійно повинна бути чистотою і сухою. Для кожної тварини – своє спорядження певного розміру та з певних матеріалів.

Утримання денників та стайні в чистоті в кінноспортивній школі залежить також від гігієни самих коней: їх в господарстві щоденно чистять, проводять туалет захисного волосу, за необхідності купають. Один раз в 2-3 місяці гриву та волос хвоста зістригають, але не нижче скакального суглоба.

Щоб в приміщенні не було мух та комарів, які турбують тварин і викликають у них зниження продуктивності, обов'язково проводять розпилювання спеціальних аерозолів проти цих паразитів.

В якості підстилки в господарстві для коней використовують солому або тирсу з розрахунку 3,0-5,0 кг на голову залежно від віку та маси тварини.

Звертають увагу на спорядження для тренінгу коней: всі елементи збруї повинні бути чистими, відповідати розміру тварини та у разі необхідності замінені на нові.

5. Ветеринарно-профілактичні заходи в конярстві

У здорових коней бездоганний вигляд, а саме: шкіра чиста, без пошкоджень, волосся блискуче, добрий апетит та бадьорий вигляд. Однак, для того, щоб впевнитися в стані здоров'я тварини, недостатньо зовнішнього огляду. Необхідно визначити температуру тіла, прослідкувати за роботою шлунково-кишкового тракту, виміряти пульс, встановити дихальний та серцевий ритм того. Особливо слідувати за показниками крові молодняку на передодні та під час кінноспортивних змагань.

Нормативні показники здорового молодняку коней представлено в таблиці 12.

Таблиця 12.

Фізіологічні показники стану здоров'я коня

Показник	Значення
Температура тіла, °С	37,0-39,0
Вміст гемоглобіну в крові, г/л	0,27-0,35
Кількість еритроцитів у крові, 10^{12} л	0,40-0,47
Кількість лейкоцитів у крові, 10^9 л	0,38-0,45
Швидкість осідання еритроцитів, мм/год.	0,08-0,15

За даними таблиці 12, нормальна температура тіла здорового коня становить 37,0-39,0 °С.

Вміст гемоглобіну в крові свідчить про насиченість організму киснем, що є важливим показником при тренінгу та під час проведення випробувань. Цей показник в нормі становить 0,27-0,35 г/л. Кількість еритроцитів – 0,38-0,45 * 10^9 л. Швидкість осідання еритроцитів – 0,08-0,15 мм/год.

Збільшення лейкоцитів в крові свідчить про наявність патогенних мікроорганізмів або запальних процесів в організмі коня. В нормі цей показник становить 0,38-0,45 * 10^9 л.

Щоб виявити захворювання органів травлення у коня, дослідження тварини починають з огляду ротової порожнини, звертаючи увагу на стан ясен, язика та зубів. Глотку та стравохід промацують ззовні, перевіряючи на больові подразнення та припухлості. Особливу увагу приділяють випорожненням коней: якщо запор або рідкі випорожнення – у тварини розлад шлунково-кишкового тракту. В разі необхідності призначають додаткові дослідження і лікування тварини.

Найбільш вразливі до захворювань у коней копитний ріг та самі кінцівки. Правильно проведена ковка коней є запорукою їх роботоздатності та довголіття.

Для того, щоб провести правильно розчищення копит,и необхідно оглянути стару підкову та звернути увагу на стирання її нижньої поверхні. При правильно обрізаному копитному розі у коней стирається переважно передня частина підкови. Тому передню частину копита підрізають більше, ніж задню. Підготовлене під кування копито повинне мати гладку увігнуту поверхню та рівний край подошви.

Якщо кування коней проводить недосвідчений персонал, то це є загрозою появи таких хвороб копит, як намини, насічки, гниття стрілки тощо, які супроводжуються кульганням тварини та втратою її роботоздатності.

Дуже часто коні хворіють респіраторними захворюваннями, якщо в стайні не підтримується чистота приміщення, оптимальна температура і вологість тощо. Кашель, виділення з носу коней, підвищення температури – це основні ознаки простуди, яку необхідно лікувати, використовуючи антибіотики та звільнення тварини від тренінгу. У разі без дії – у тварини виникає запалення легень. З метою профілактики респіраторних захворювань в осінньо-зимовий період коням додатково вводять вітамінно-мінеральні препарати тощо.

6. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях

Дотримання правил охорони праці в кінноспортивній школі є пріоритетом в нормально налагодженій роботі підприємства, господарська діяльність якого пов'язана з такими великими тваринами як коні. Відповідальне ставлення до виконання вимог з безпеки праці персоналу, а також відвідувачів господарства контролюється інженером з охорони праці та безпосередньо директором підприємства.

Весь персонал кінноспортивної школи періодично проходить різні види інструктажів з техніки безпеки при догляді за кінями, про ще є відповідні відмітки в «Журналі реєстрації інструктажів з охорони праці». Крім того, відвідувачі, в тому числі студенти ДДАЕУ, перед сходом на територію ферми прослуховують інструктаж з техніки безпеки та реєструються в «Журналі відвідувачів».

Територія кінноспортивної школи огорожена з усіх боків та має один вхід через пропускник. До щоденної роботи з тваринами не допускають обслуговуючий персонал пройденого медичного огляду, про що також є відмітки в Журналах з техніки безпеки праці.

Перед початком роботи персонал переодягається в спецодяг, який зберігається безпосередньо в шафах роздягалень господарства. Конюхи перш за все оглядають територію господарства та денники коней, при необхідності проводять прибирання. При виявленні яких-небудь несправностей або неполадок, які можуть спричинити нещасний випадок, сповіщають керівника та приступають до усунення виявлених недоліків. При виявленні ушкоджень або захворювання в коней терміново сповіщають ветлікаря господарства.

Коли виводять коней чистити або ведуть на тренування, то відстань між ними повинна бути не менше 5 м. Не можна проводити коней в коридорах або в дверях на зустріч один до одного.

Під час тренування слідкують, що спітнілі коні не перемерзли і не перевтомлювалися. У разі необхідності в негоду їм надягають попони.

Слідкують за чистотою годівниць та напувалок, періодично звільнюючи їх від бруду та залишків корму.

Розчистку копит у коней проводять тільки в спеціальному станку, а підковування – в просторому і світлому приміщенні, у дворі, але ні в якому разі не в деннику.

Дотримання правил безпеки є обов'язковою вимогою даного підприємства, адже великі тварини (жива маса до 550 кг) можуть нанести травми. Тому поводитися з кіньми треба обережно, але впевнено. Розмовляти з твариною спокійним голосом, щоб вона змогла зрозуміти команду та не лякаючись її виконати.

Таким чином, охороні праці в кінноспортивній школі приділено велику увагу, так як підприємство є відкритим культурним закладом і дотримання вимог техніки безпеки є обов'язковим.

Висновки і пропозиції

Проаналізувавши технологію вирощування та тренінгу молодняку коней в кінноспортивній школі, сформулювали наступні висновки:

1. Господарство займається вирощуванням та тренінгом коней верхових та рисистих порід. Загальна кількість поголів'я становить 209 голів, в тому числі 142 тварини української верхової породи.

2. До структури стада коней входять тварини різного віку: найбільша кількість молодняку віком 2-3 (28,2 %), 3-4 (29,7 %) та старше 5 років (27,3).

3. За екстер'єрними особливостями коні української верхової породи відповідають стандарту породи: висота в холці 163,7 см, коса довжина тулуба 163,8 см, обхват грудей за лопатками 191,6 та обхват п'ястя 20,3 см. Індекс компактності становить 116,9 %, формату – 100,1 %, костистості – 12,4 %, що вказує міцну конституцію тварин з добре вираженими породними якостями. Серед представників української верхової породи 44,4 % гнідої масті.

4. Тренінг та за їздка молодняку коней в господарстві проходить з урахуванням темпераменту та віку тварин. Використання висотних перепон під час тренінгу формує у молодняка стрибковий рефлекс.

5. На території кінноспортивної школи проводяться випробування та змагання різного рівня з класичних видів спорту – виїзди та конкуру. Для цього в господарстві є спеціально об лаштовані виїздове та конкурне поля, а в негоду використовується критий манеж.

6. За період 2022-2023рр. на території школи були проведені змагання різного рівня, в яких більшість призових місць з виїздки і конкуру займали коні української верхової породи 2-3-річного віку.

7. Годівлю коней проводять з урахуванням віку, маси та періоду тренінгу молодняку. В структуру раціону входить різноманітний набір кормів, який забезпечує потребу тварин в поживних речовинах.

8. Велику увагу в господарстві приділяють контролю фізіологічного стану здоров'я тварин, особливо в періоди інтенсивних тренінгових

навантажень. У коней температура тіла становить 37,0-39,0 °С, вміст гемоглобіну 0,27-0,35 г/л, що відповідає нормативним показникам здорової тварини.

Пропозиції:

1. Збільшити поголів'я молодняку коней української верхової породи, що добре пристосована до умов вирощування та легше сприймає команди та навантаження при проведенні тренінгу.
2. З метою підвищення ефективності роботи підприємства, спрямувати діяльність та впровадити рекламу підприємства на проведенні не тільки екскурсій та тренування дітей різного віку, а й іпотерапії людей, постраждалих від воєнних дій.

Список використаної літератури:

1. Андрійчук А. В., Кургалюк Н. М., Матюха І. О., Ткаченко Г. М., Ткачова І. В. Вплив тренінгу на показники оксидативного стресу у спортивних коней голштинської породи. Науковий журнал «Біологія тварин» інституту біології тварин НААН. 2013. № 1 (Т. 15). – С. 9–18.
2. Бородиня М.І., Вичерова Ю.І. Застосування акушерської і гінекологічної диспансеризації у боротьбі з неплідністю спортивних коней // Міжнародний тематичний науковий збірник «розведення і генетика тварин», Київ, 2012. – С. 231-234.
3. Бусенко О.Т., Столюк В.Д. та ін. Технологія виробництва продукції тваринництва. – Київ: Вища освіта, 2005. – 496 с.
4. Волгіна Н.В., Волков Д.А. Про нові положення теорії конституції в конярстві // Вісник ВНАУ, 2011, №11. – С. 16-18.
5. Волков Д.А. Племінні ресурси конярства та завдання селекціонерів / Д.А. Волков // НТБ. – №94. – Х.: ІТ УААН, 2006. – 480 с.
6. Внесок вчених Інституту тваринництва УААН у розвиток конярства України: / В. В. Кунець, І. В. Ткачова, Л. В. Гончаренко, Т. М. Очковська: наук. ред. Є.В.Руденко // УААН, Ін-т твар-ва. – Харків. – 2009. – 74 с.
7. Гладій М. В., Бондаренко О. В., Вишневський Л. В., Ільницька Т. Є. Деякі аспекти збереження генофонду вітчизняних порід коней України // Науково-технічний бюлетень ІТ НААН. – 2014. - № 111. - С. 69 – 77.
8. Гопка Б.М., Хоменко М.П., Павленко П.М. Конярство : підручник. – Київ: Вища освіта, 2004,с. 320.
9. Гопка, М. Імуногенетична оцінка генофонду коней в Україні // Тваринництво України. – 2007. – № 2. – С. 75-77.
10. Жукорський О.М., Ібатуллін І.І. та ін. Фізіологія живлення та годівля коней. Коїв: Аграрна наука, 2013. – 352 с.
11. Журавель М.П., Давиденко В.М. Технологія відтворення сільськогосподарських тварин. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2005, с.

336.

12. Ібатуллін І.І., Кононенко В.Д. та ін. Практикум із годівлі сільськогосподарських тварин. – Київ: Аграрна освіта, 2009, с. 328.

13. Ібатуллін І.І., Мельничук Д.О. та ін. Годівля сільськогосподарських тварин. - Вінниця: Нова Книга, 2007, с. 616.

14. Ільницька Т.Є. Програма створення породної групи коней спортивного напрямку використання / Ільницька Т.Є., Бондаренко О.В. Інститут розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця. Чубинське, 2020. – 48 с.

15. Інструкція з ведення племінного обліку в конярстві. – К., 2003. – 82 с.

16. Ковальчук Н.А., Соколова Г.О., Попадюк С.С. Господарсько-біологічні особливості спортивних коней. Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. 2015. Вип. 16. № 1. С. 232–236

17. Колот В.І., Рожков В.В., Новосельський О.В. Годівля коней, сучасний стан, проблеми та перспективи. // Матеріали 2 Всеукр. науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ, ДДАУ, 2005. – С. 16-24.

18. Кукла О.Л. Ефективність галузі конярства в кінних заводах України: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.04 / Кукла О.Л. – Х., 2011. – 242 с.

19. Латка О. Селекція коней української верхової породи за спортивними якостями // Тваринництво України. – 2011. – №7. – С. 23-25.

20. Лесновська О.В., Диннікова К.Д. Використання кормової добавки «Кальфостонік» та грумінгу в конярстві. Theoretical and Applied Veterinary Medicine. 2017. 5(1). С. 58-63.

21. Літвінцова Я.М. Порівняльна характеристика технології вирощування та тренінгу молодняка верхового напрямку // Вісник Херсонського державного аграрного університету, 2018., №3 – С. 151-156.

22. Методичні вказівки щодо виконання самостійної роботи та

індивідуальних дослідницьких завдань зі змістового модуля «Використання коней та племінна робота» дисципліни «Конярство» спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти). / В.А. Ліскович. – Біла Церква, БНАУ, 2019. – 56 с.

23. Новіков О. О. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняних порід коней // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 3-4. – С. 24-26.

24. Петрушко М.П., Кабасова І. О. Взаємозв'язок типу вищої нервової діяльності з роботоздатністю спортивних коней групи конкуру. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2018. (1). – С. 112-114.

25. Постернак Л.І. Перспективи та критерії розвитку галузі конярства в Україні. Аграрна наука та харчові технології. - 2017. - Вип. 2 (96). - С. 230-236.

26. Рубан Ю.Д. Довідник з технології та менеджменту у тваринництві. – Харків: Еспада, 2002. – 576 с.

27. Свістула О.В. Конярство на Півдні України: історичний екскурс. Тваринництво та технології харчових продуктів. 2015. № 207. – С. 63–73.

28. Сліж В.С. Відтворювальна здатність кобил української верхової породи. Харків, ІТ УААН. 1994. – 20 с.

29. Соболев О.М. Робоча продуктивність рисистих та ваговозних коней в умовах селянських та фермерських господарств // Таврійський науковий вісник, 2021, № 93. – С.175-181.

30. Ставецька І.В., М.В. Бурштрук та ін. Розведення сільськогосподарських тварин: Методичні вказівки і робочий зошит для і практичних занять студентів біолого-технологічного факультету денної та заочної форм підготовки фахівців зі спеціальності "Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва" – Біла Церква, 2018. – 87 с.

31. Титаренко О. Основи тваринництва // Полтава : ПП «Астроя», 2020. – 230 с.

32. Ткачова І. Золотий фонд. Україна має великий потенціал конярства

// Агробізнес сьогодні. – 2010. – №14 . – С. 32-35.

33. Ткачова І.В. Генофонд конярства України / І.В. Ткачова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. – К.: «Медінформ», 2015. – Вип. 207. – С.74-85.

34. Ткачова І.В. Чистопорідне розведення коней в умовах обмеженого генофонду // Науково-інформаційний вісник, Херсон, 2018. – С. 67-73.

35. Фомін С. Інтенсивність розвитку лошат залежно від молочності та якості молока матерів // Ветеринарна медицина України. – 1999. – №7. – С. 46-47.